

Noten

Noten bij hoofdstuk 1

- ¹ Langeveld, 2.
- ² Hendriks, 159-174.
- ³ Hendriks, 222.
- ⁴ Van Wissen, 111.
- ⁵ Van Wissen, 113.
- ⁶ Bosscher, 294.
- ⁷ Puchinger 1979, 37.
- ⁸ Bosscher, 385.
- ⁹ Van Wissen, 268-270.
- ¹⁰ Puchinger 1979, 58-59.
- ¹¹ Bijvoorbeeld Puchinger 1957 en *Anti-Revolutionaire Staatskunde* 1956, 245-304, een themanummer over de verkiezingen van 1956.
- ¹² Puchinger 1957, 37.
- ¹³ *Nederlandse Gedachten*, 27 april 1957.
- ¹⁴ Van Herwijnen, 171.
- ¹⁵ Ook in de wetenschappelijke literatuur wordt het accent gelegd op de persoonlijke tegenstellingen. Maas houdt het er op dat de crisis illustreerde "hoezeer het in de politiek om de 'mannetjes' gaat en hoezeer omstrede en labiel leiderschap de verhoudingen kan compliceren" (Maas, 90). Maas volgt overigens de versie die Zijlstra heeft gegeven (Puchinger 1979, 86-92). Bruins Slot schrijft in zijn memoires dat het niet om een persoonlijk, maar om een zakelijk conflict ging. De fractieleider verschuilt zich enigszins achter zijn fractiegenoot J. van Eibergen, die de motie waarin de AR-fractie de bouw van 5.000 woningen extra eiste, zonder zijn medeweten indiende (Bruins Slot, 185-188).
- ¹⁶ Bruins Slot, 201-212.
- ¹⁷ *Nederlandse Gedachten*, 20 oktober 1962
- ¹⁸ *Nederlandse Gedachten*, 30 maart 1963
- ¹⁹ ibidem
- ²⁰ ibidem
- ²¹ ibidem
- ²² *Nederlandse Gedachten*, 7 november 1964.
- ²³ Van Wissen, 276-284.
- ²⁴ Vermaas, 80.
- ²⁵ *Nederlandse Gedachten*, 25 oktober 1958.
- ²⁶ Hoogerwerf 1964 toont aan dat de gereformeerden in het begin van de jaren zestig over het algemeen conservatiever dachten dan de katholieken en buitenkerkelijken. Opvallend is dat ze op het terrein van de ontwikkelingshulp, juist een terrein waar Berghuis veel accent op legde, vooruitstrevender dachten dan de andere bevolkingsgroepen.
- ²⁷ Houwaart 1988, 110.
- ²⁸ Wieten, 209.
- ²⁹ Wittwaal van Stoetwegen, 115.
- ³⁰ Gerretson, 12.
- ³¹ *De Telegraaf* 25-2-1952.
- ³² Vermaas en Van Dijk, 40.
- ³³ Vermaas en Van Dijk, 64.
- ³⁴ Bank 1977, 81.
- ³⁵ Bank 1977, 153.
- ³⁶ Lipschits 1963, 276.
- ³⁷ Bosmans 1981, 227.
- ³⁸ Romme, 56.
- ³⁹ Romme, 68.
- ⁴⁰ Romme, 58.
- ⁴¹ Bosmans 1976, 51.
- ⁴² Bank 1983, 239.
- ⁴³ Den Uyl 1951, 407.
- ⁴⁴ Den Uyl 1988, 32.
- ⁴⁵ Bosmans 1982, 47, 48.
- ⁴⁶ Bosmans 1982, 54.
- ⁴⁷ Bosmans 1982, 66.
- ⁴⁸ Visser, 165.

- ⁴⁹ Ruygers, 277.
⁵⁰ Ruygers, 275.
⁵¹ Partijbestuur KVP 1960, stuknr. 60-98.
⁵² K.J. Hahn, *Nota inzake samenwerking van christen democraten*. Dagelijks bestuur KVP. 1958, stuknr. 58-42.
⁵³ Simons en Winkeler, 268.
⁵⁴ Bosmans 1976, 37
⁵⁵ Romme, 81.
⁵⁶ Romme, 57.
⁵⁷ Visser, 169.
⁵⁸ Romme, 79
⁵⁹ *Nota inzake samenwerking van christen-democraten*.
⁶⁰ Partijbestuur KVP, 14 maart 1959.
⁶¹ J.M. Peters, *Stellingen over nauwere samenwerking met de Protestants-Christelijke Partij en voor de bijeenkomst te Baarn op 8 en 9 april 1960*. Partijbestuur KVP 1960, stuk 60-33.
⁶² *Katholieke Staatkundig Maandschrift* 1959, 501.
⁶³ Houwaart 1988, 58.
⁶⁴ *Stellingen over nauwere samenwerking...*
⁶⁵ Andriessen, *Stellingen over nauwere samenwerking met de Protestants-Christelijke Partij en voor de bijeenkomst te Baarn op 8 en 9 april 1960*, stuknr. 60-32.
⁶⁶ *Grondslag en karakter...*
⁶⁷ Beckers 1972, 29.
⁶⁸ Beckers 1972, 32.
⁶⁹ Beckers 1972, 33.
⁷⁰ Hoekstra, 13.
⁷¹ ibidem.
⁷² Dagelijks bestuur KVP, 17 januari 1966.
⁷³ Van Niftrik, 45.

Noten bij hoofdstuk 2

- ¹ Aalberse, 29; Ammerlaan, 276.
² Hoekstra, 215.
³ Mededeling Erik Jurgens aan de auteur, 13 september 1991.
⁴ *NRC Handelsblad*, 5 oktober 1991.
⁵ *Christen-Radicaal*, 13.
⁶ Hoekstra, 65.
⁷ *Christen-Radicaal*, 15.
⁸ Hoekstra, 123.
⁹ Ammerlaan, 278-279.
¹⁰ Hoekstra, 53.

- ¹¹ Hoekstra, 54.
¹² Ammerlaan, 281.
¹³ Mededeling Erik Jurgens aan de auteur, 13 september 1991.
¹⁴ Ammerlaan, 283.
¹⁵ Hoekstra, 19, 20.
¹⁶ Hoekstra, 31-33.
¹⁷ Hoekstra, 20.
¹⁸ Hoekstra, 38.
¹⁹ Hoekstra, 40.
²⁰ Ammerlaan, 289.
²¹ Hoekstra, 170.
²² Waltmans, 27.
²³ Van Praag jr., 66.
²⁴ Partijbestuur KVP, 3 oktober 1969.
²⁵ *NRC Handelsblad*, 27 september 1980.
²⁶ Partijraad KVP, 8 juni 1968.
²⁷ ibidem.
²⁸ Partijbestuur KVP, 6 en 7 juni 1969.
²⁹ ibidem.
³⁰ *De Gelderlander*, 11 september 1969.
³¹ Partijbestuur KVP, 21 november 1969.
³² Beckers 1972, 52.
³³ *De Tijd*, 27 november 1969.
³⁴ Partijraad KVP, 29 november 1969.
³⁵ Beckers 1972, 54.
³⁶ Partijbestuur KVP, 14 november 1970.
³⁷ *De Nederlandse kiezers in 1967*, 39.
³⁸ *Christen-Radicaal*, 17.
³⁹ Houwaart 1988, 56.
⁴⁰ Groep van Achttien, 24 april 1967.
⁴¹ Houwaart 1988, 59-60.
⁴² *Nederlandse Gedachten*, 22 juni 1968.
⁴³ Veerman 1977, 35.
⁴⁴ *KHA* 1968, 390
⁴⁵ Waltmans, 32.
⁴⁶ *KHA* 1969, 8.
⁴⁷ Van Enk, 21.
⁴⁸ *KHA* 1969, 726.
⁴⁹ Borstlap en Klop, 63.
⁵⁰ *Antirevolutionaire Staatkunde* 40 (1970), 239.
⁵¹ Groep van Achttien, 24 april 1967.
⁵² Hoekstra, 96.
⁵³ ibidem.
⁵⁴ *Het Parool*, 14 december 1967.
⁵⁵ Algemene vergadering CHU, 17 mei 1968.
⁵⁶ Dagelijks bestuur CHU, 17 maart 1969.
⁵⁷ Van Spanning II, 320.

- ⁵⁸ Van Spanning II, 344-345.
⁵⁹ Van Spanning II, 327.
⁶⁰ Brief Bleumink, 24 augustus 1969. Archief dagelijks bestuur CHU.
⁶¹ *KHA* 1971, 199.
⁶² *ibidem*.
⁶³ Brief Centrumgespreksgroep, 16 september 1968. Archief dagelijks bestuur CHU.
⁶⁴ *KHA* 1971, 200.
⁶⁵ *KHA* 1971, 199.
⁶⁶ Ammerlaan, 337-339.
⁶⁷ Brief Democratisch Centrum Nederland aan de leden van het Partijbestuur van de KVP, 3 mei 1971.
⁶⁸ Dagelijks bestuur KVP, 17 mei 1971.
⁶⁹ Partijbestuur KVP, 27 augustus 1971.
⁷⁰ *De Tijd*, 28-8-1971.
⁷¹ Persbericht partijbestuur KVP, stuknr. 71-72.
⁷² Beckers 1972, 61.
⁷³ Brief Coen H.B. Winters, D. de Zeeuw e.a. aan de leden van het partijbestuur van de KVP, 1 november 1971. Archief partijbestuur KVP, stuknr. 71-98.
⁷⁴ Van Enk, 33-34.
⁷⁵ Partijbestuur KVP, 27 augustus 1971.
⁷⁶ Van Enk, 35-36.
⁷⁷ Veerman 1971, *passim*.
⁷⁸ *KVP*'71, septembernummer.
⁷⁹ Memorandum J. de Geus op verzoek van het dagelijks bestuur. Archief dagelijks bestuur CHU.
⁸⁰ Notitie Goudzwaard voor de Contactraad, 18 februari 1972.
⁸¹ Borstlap en Klop, 73.
⁸² Contactraad, 7 maart 1972.
⁸³ Concept-strategie, 29 maart 1972. Archief Contactraad.
⁸⁴ Nota Hoogendijk, 4 april 1972. Archief Contactraad.
⁸⁵ Commentaar begeleidingscommissie ARP, 18 mei 1972. Archief Contactraad.
⁸⁶ *Trouw*, 14 april 1972.
⁸⁷ *Trouw*, 1 mei 1972.
⁸⁸ Antwoord begeleidingscommissie CHU aan de Contactraad, 13 mei 1972.
⁸⁹ Contactraad, 9 mei 1972.
⁹⁰ Andriessen 1972.
⁹¹ *De Volkskrant*, 26 mei 1972.
⁹² Contactraad, 26 mei 1972.
⁹³ Borstlap en Klop, 194.

- ⁹⁴ Contactraad 1972, *passim*.
⁹⁵ Borstlap en Klop, 73, 74.
⁹⁶ Van Enk, 52.

Noten bij hoofdstuk 3

- ¹ Dagelijks bestuur KVP, 18 juli 1972.
² Contactraad, 9 maart 1972.
³ Dagelijks bestuur KVP, 28 juli 1972.
⁴ Partijbestuur KVP, 31 juli 1972.
⁵ Kort verslag van het voorzittersoverleg op 25 juli 1972. Archief partijbestuur KVP, stuknr. 72-69.
⁶ Kort verslag van het voorzittersoverleg op 27 juli 1972. Archief partijbestuur KVP, stuknr. 72-70.
⁷ Voorzittersoverleg ARP, CHU, KVP, 22 augustus 1972. Archief dagelijks bestuur KVP.
⁸ Voorzittersoverleg ARP, CHU, KVP, 12 september 1972. Archief dagelijks bestuur KVP.
⁹ Voorzittersoverleg ARP, CHU, KVP, 14 november 1972.
¹⁰ Dagelijks Bestuur KVP, 15 augustus 1972.
¹¹ Brief dagelijks bestuur KVP aan de ARP en de CHU, 15 augustus 1972.
¹² Bestuur CHU, 28 augustus 1972. Vanaf 1972 werd het dagelijks bestuur van de CHU aangeduid als "het bestuur".
¹³ Partijbestuur KVP, 21 augustus 1972.
¹⁴ Verklaring van het partijbestuur van de KVP, 28 augustus 1972. Stuknr. 72-93.
¹⁵ Voorzittersoverleg ARP, CHU en KVP, 19 september 1972 en 26 september 1972. Archief dagelijks bestuur KVP.
¹⁶ *KHA* 1972, 671.
¹⁷ Van Esterik en Van Tijn, 210.
¹⁸ Vermaas, 141.
¹⁹ Van Enk, 72.
²⁰ *KHA* 1973, 115.
²¹ Archief dagelijks bestuur KVP, stuknr. 72-136.
²² Vermaas, 142.
²³ Van Esterik en Van Tijn, 252.
²⁴ Korte notitie van de vergadering van de drie dagelijkse besturen op 19 maart 1973. Archief dagelijks bestuur KVP.
²⁵ Notitie Van Spanning, 26 april 1973. Archief bestuur CHU.

²⁶ Notulen vergadering van de Eerste-Kamerfractie, de Tweede-Kamerfractie, het bestuur, Udink en Van Veen, 26 april 1973. Archief bestuur CHU.

²⁷ Verslag van de bijeenkomst van de drie dagelijkse besturen, gehouden op 27 april 1973. Archief dagelijks bestuur KVP.

²⁸ Notitie voor het dagelijks bestuur in verband met de verhouding ARP, CHU, KVP, 8 december 1972. Archief dagelijks bestuur KVP.

²⁹ Algra, 7.

³⁰ Algra, 13.

³¹ Notitie Centrumgespreksgroep voor gesprek met bestuur CHU, 15 januari 1973. Archief bestuur CHU.

³² Bestuur CHU, 13 januari 1973.

³³ *Politiek manifest van de Actiegroep Nieuwe Partij*, januari 1973. Archief partijbestuur KVP.

³⁴ Dagelijks bestuur KVP, 12 maart 1973.

³⁵ Bestuur CHU, 13 januari 1973.

³⁶ Notitie in verband met de nota van de contactraad. Neerslag van enkele gesprekken, die plaatsvonden in een werkgroep, in december 1972 ingesteld door het dagelijks bestuur van de ARP, 6 februari 1972. Archief dagelijks bestuur KVP.

³⁷ Dagelijks bestuur KVP, 12 februari 1973.

³⁸ Korte notitie van de vergadering van de drie dagelijkse besturen op 19 februari 1973. Archief dagelijks bestuur KVP.

³⁹ Verslag van de bijeenkomst van de Stuurgroep, gehouden op 8 mei 1973. Archief dagelijks bestuur KVP.

⁴⁰ Mededeling Jan de Koning aan de auteur.

⁴¹ Kort verslag van de vergadering van de drie dagelijkse besturen op 22 januari 1973. Archief dagelijks bestuur KVP.

⁴² Mededeling Jan de Koning aan de auteur.

⁴³ *Trouw*, 25 juni 1973.

⁴⁴ *Het Parool*, 25 juni 1973.

⁴⁵ *De Tijd*, 25 juni 1973.

⁴⁶ Dagelijks bestuur KVP, 6 augustus 1973.

⁴⁷ Bestuur CHU, 26 september 1973.

⁴⁸ In de verder beslist niet uitgebreide verslagen van de vergaderingen van het bestuur van de CHU werden tijdens het eerste jaar van het kabinet-Den Uyl voortdurend klaagzangen opgenomen over Andriessen, De Zeeuw en Aantjes. Bijvoorbeeld op 24 oktober 1973: "De heer Kruisinga kondigt aan in het CDA de pu-

blieke uitlatingen van Aantjes en Andriessen over de CHU te bespreken. De heren Kruisinga en Kaland doen verslag van de CDA-vergaderingen. Zij laten een waarschuwend woord horen tegen de houding van de ARP en de KVP t.o.v. de CHU in de CDA-vergaderingen, waar a.h.w. de CHU ter verantwoording wordt geroepen." Op 19 december 1973 luidt het: "De heer Kruisinga heeft zeer veel moeite met de uitspraken naar buiten van de heren Andriessen en De Zeeuw. De vergadering is van mening dat dit soort kritiek niet mag voorkomen binnen het CDA-verband en dat de CH-delegatie dit in het bestuursverband naar voren moet brengen."

⁴⁹ Notitie voor het dagelijks bestuur, 8 oktober 1973. Stuknr. 73-151.

⁵⁰ Dagelijks bestuur KVP, 29 oktober 1973.

⁵¹ Brief P. A. J. M. Steenkamp aan de leden van het bestuursorgaan CDA, 7 februari 1974. Archief dagelijks bestuur KVP.

⁵² Van Praag, 147-148.

⁵³ Partijbestuur KVP, 4 maart 1974.

⁵⁴ *De Volkskrant*, 29 maart 1974.

⁵⁵ Dagelijks bestuur KVP, 1 april 1974.

⁵⁶ *De Nederlander*, 25 oktober 1974.

⁵⁷ Nota met betrekking tot de besluitvorming inzake de CDA-lijst bij eerstvolgende Kamerverkiezingen, 28 oktober 1974. Archief dagelijks bestuur KVP.

⁵⁸ Mededeling Jan de Koning aan de auteur.

⁵⁹ Partijbestuur KVP, 11 november 1974.

⁶⁰ *Trouw*, 16 december 1974.

⁶¹ Notitie F.H.J.J. Andriessen inzake statuten CDA ten behoeve van partijvoorzitter KVP, 16 december 1974. Archief dagelijks bestuur KVP.

⁶² Partijraad KVP, 14 december 1974.

⁶³ *Trouw*, 16 december 1974.

⁶⁴ *ibidem*.

⁶⁵ Samenvattend verslag van de CDA-conferentie, gehouden op 21 en 22 februari 1975 in het conferentieoord "Woudschoten" te Zeist. Archief dagelijks bestuur KVP.

⁶⁶ J. Janmaat, *Intra-Partijdenken. Uitwerking van de enquête van oktober 1973*, oktober 1974. Archief dagelijks bestuur KVP.

⁶⁷ Brief A. C. Colijn aan de kringpropagandaleiders, voorzitters, secretarissen, penningmeesters, studietoelastaren, 6 december 1974. Archief dagelijks bestuur KVP.

⁶⁸ Partijbestuur KVP, 24 maart 1975.

- ⁶⁹ Brief G. Ph. Brokx aan de voorzitter van de KVP, 14 maart 1975. Archief KVP, map conflict rond De Zeeuw.
- ⁷⁰ Brief P. Bovens aan de leden van het dagelijks bestuur en partijbestuur, 14 maart 1975. Archief KVP, map conflict rond De Zeeuw.
- ⁷¹ P.H. van Zeil, *Notitie voor de leden van het Dagelijks Bestuur en zijn adviseurs*, 20 maart 1975. Archief KVP, map conflict rond De Zeeuw.
- ⁷² Partijbestuur KVP, 24 maart 1975.
- ⁷³ Dagelijks bestuur KVP, 12 augustus 1975.
- ⁷⁴ Dagelijks bestuur KVP, 14 augustus 1975.
- ⁷⁵ Van Enk, 134; *Van Woudschoten tot Hoogeveen*, 20
- ⁷⁶ *Nederlandse Gedachten*, 23 maart 1974.
- ⁷⁷ *De Tijd*, 15 augustus 1975.
- ⁷⁸ *Van Woudschoten tot Hoogeveen*, 17.
- ⁷⁹ *KHA 1975*, 535.
- ⁸⁰ *Van Woudschoten tot Hoogeveen*, 18.
- ⁸¹ Van Enk, 147.
- ⁸² *Van Woudschoten tot Hoogeveen*, 19.
- ⁸³ *Van Woudschoten tot Hoogeveen*, 22.
- ⁸⁴ *Van Woudschoten tot Hoogeveen*, 24.
- ⁸⁵ *Van Woudschoten tot Hoogeveen*, 19, 20.
- ⁸⁶ Van Enk, 145-146.
- ⁸⁷ Dagelijks bestuur KVP, 12 augustus 1975.
- ⁸⁸ *Van Woudschoten tot Hoogeveen*, 24
- ⁸⁹ *Van Woudschoten tot Hoogeveen*, 25.
- ⁹⁰ Dagelijks bestuur CDA, 21 augustus 1975.
- ⁹¹ Borstlap en Klop, 122.
- ⁹² *Van Woudschoten tot Hoogeveen*, 42-50.
- ⁹³ Mededeling M. Smits aan de auteur.
- ⁹⁴ *Hervormd Nederland*, 10 september 1975.
- ⁹⁵ *Van Woudschoten tot Hoogeveen*, 67.
- ⁹⁶ *Van Woudschoten tot Hoogeveen*, 80.
- ⁹⁷ *Van Woudschoten tot Hoogeveen*, 70.
- ⁹⁸ Dagelijks bestuur CDA, 23ste vergadering, 19 september 1975.
- ⁹⁹ *Van Woudschoten tot Hoogeveen*, 93.
- ¹⁰⁰ Dagelijks bestuur CDA, 26ste vergadering, 30 en 31 oktober 1975.
- ¹⁰¹ Dagelijks bestuur CDA, 27ste vergadering, 15 november 1975.
- ¹⁰² Van Enk, 161.
- ¹⁰³ Borstlap en Klop, 132.
- ¹⁰⁴ Bestuur CHU, 2 december 1975.
- ¹⁰⁵ *Van Woudschoten tot Hoogeveen*, 104-114.
- ¹⁰⁶ Bestuur CHU, 14 januari 1976.
- ¹⁰⁷ Van Enk, 162.

¹⁰⁸ *De Tijd*, 30 mei 1980.

¹⁰⁹ *KHA 1976*, 235.

¹¹⁰ Vertrouwelijke notitie, zonder titel, van P.A.J.M. Steenkamp, 28 juli 1974. Archief dagelijks bestuur KVP, stuknr. 74-85.

¹¹¹ *Van Woudschoten tot Hoogeveen*, 40.

¹¹² Van Praag jr., 198.

¹¹³ Dagelijks bestuur CDA, 34ste vergadering, 5 juli 1976.

¹¹⁴ *KHA 1976*, 731.

Noten bij hoofdstuk 4

¹ Strategienota CDA, 14 september 1976.

² Dagelijks bestuur CDA, 1 oktober 1976.

³ *Elsevier*, 2 oktober 1976.

⁴ Bestuur CHU, 15 september 1976.

⁵ Joustra en Van Venetie, 147.

⁶ *Haagse Post*, 20 augustus 1977.

⁷ Borstlap en Klop, 141, 142.

⁸ Joustra en Van Venetie, 148.

⁹ *Haagse Post*, 20 augustus 1977.

¹⁰ Tromp en Witteman, 16.

¹¹ Brief W.K.N. Schmelzer aan het dagelijks bestuur van de KVP, 16 augustus 1973. Archief dagelijks bestuur KVP.

¹² *KHA 1976*, 731.

¹³ CVC, 25 oktober 1976.

¹⁴ Resumé van het Pleinoverleg, 25 januari 1976. Archief KVP.

¹⁵ Dagelijks bestuur CDA, 46ste vergadering, 26 februari 1977.

¹⁶ *ibidem*.

¹⁷ *ibidem*.

¹⁸ *ibidem*.

¹⁹ Algemeen bestuur CDA, 24 maart 1977.

²⁰ *ibidem*.

²¹ *Het CDA en de Tweede-Kamerverkiezingen 1977; evaluatierapport van het Centrale Verkiezingscomité (CVC)*, 143.

²² *Het CDA en de Tweede-Kamerverkiezingen...*, 23.

²³ CVC, 25 mei 1977.

²⁴ De Hond, 81.

²⁵ *Het CDA en de Tweede-Kamerverkiezingen...*, 57.

²⁶ De Hond, 81.

²⁷ Van der Eijk en Niemöller, 177.

²⁸ *Acta Politica* 1983, 189.

- ²⁹ Van Thijn, 13.
- ³⁰ Algemeen bestuur CDA, 30 augustus 1977.
- ³¹ Van Thijn, 179.
- ³² Van Thijn, 231, 232.
- ³³ *De Tijd*, 13 december 1974.
- ³⁴ Topoverleg KVP, 3 november 1977. Er zijn geen officiële notulen gemaakt van het overleg in KVP-kring over de kabinetsformatie, maar verspreid in het archief van het dagelijks bestuur liggen kladjes, waarop de discussies in de KVP-top zijn beschreven. De gebeurtenissen lijken hierin betrouwbaar weergegeven. De meeste feiten zijn tweemaal, in verschillende handschriften, genoteerd.
- ³⁵ Topoverleg KVP, 7 november 1977. In dit verband is het beslist opmerkelijk dat Andriessen op 2 november het volgende antwoord geeft op een vraag van Van Thijn of hij zich desnoods niet terug kan trekken: "Wat jullie over het hoofd hebben gezien is dat ik nog altijd de materiële leider van de KVP ben (...) Ik kan me niet terugtrekken. Als ik me terugtrek, trekt de KVP zich terug." Van Thijn, 272.
- ³⁶ Van Praag jr., 365, 366.
- ³⁷ Borstlap en Klop, 200.
- ³⁸ Brief Andriessen aan het dagelijks bestuur van de KVP voor de AR-partijraad van 10 april 1976.
- ³⁹ *Vrij Nederland*, 29 januari 1983.
- ⁴⁰ *KHA* 1977, 812.
- ⁴¹ Topoverleg KVP, 3 december 1977. Anonime aantekeningen in archief dagelijks bestuur KVP.
- ⁴² Van Thijn, 281.
- ⁴³ Topoverleg KVP, 5 december 1977. Anonime aantekeningen.
- ⁴⁴ ibidem.
- ⁴⁵ Verklaring prof. dr. B. Goudzwaard i.v.m. niet-beschikbaar zijn voor een ministerschap, 14 december 1977. Archief dagelijks bestuur KVP.
- ⁴⁶ *Haagse Post*, 15 december 1979.
- ⁴⁷ Dagelijks bestuur CDA, 20 oktober 1978.
- ⁴⁸ Dagelijks bestuur CDA, 31 maart 1978.
- ⁴⁹ *Het Parool*, 4 februari 1978.
- ⁵⁰ *Haagse Post*, 11 maart 1978.
- ⁵¹ *Nederland en de kernwapens*, 105.
- ⁵² *Haagse Post*, 20 mei 1978.
- ⁵³ *KHA* 1978, 447.
- ⁵⁴ Dagelijks bestuur CDA, 78ste vergadering, 8 september 1978.
- ⁵⁵ *De Tijd*, 3 november 1978.
- ⁵⁶ *Haagse Post*, 19 oktober 1978.
- ⁵⁷ *Trouw*, 28 oktober 1978.
- ⁵⁸ Notitie over geloof en politiek handelen, 14 oktober 1978, door L.P. Heukels, A. van Twist en H. Eversdijk. Archief dagelijks bestuur KVP.
- ⁵⁹ Brief partijbestuur ARP aan het dagelijks bestuur van het CDA, 22 november 1978.
- ⁶⁰ Dagelijks bestuur KVP, 30 oktober 1978.
- ⁶¹ *De Tijd*, 3 november 1978.
- ⁶² Dagelijks bestuur CDA, 10 november 1978.
- ⁶³ ibidem.
- ⁶⁴ *Trouw*, 11 december 1978.
- ⁶⁵ *Trouw*, 14 februari 1979.
- ⁶⁶ *Trouw*, 26 februari 1979.
- ⁶⁷ *De Volkskrant*, 3 maart 1979.
- ⁶⁸ Ongevraagd advies, B. Goudzwaard, H.A.M. Fiolet, G.A. Kieft, C. Mak, Joh. Prins en G. Th. Rothuizen, 19 februari 1979.
- ⁶⁹ *Trouw*, 26 februari 1979.
- ⁷⁰ *Trouw*, 23 februari 1979.
- ⁷¹ *Nederlandse Gedachten*, 3 maart 1979.
- ⁷² *KHA* 1979, 364.
- ⁷³ Dagelijks bestuur KVP, 5 maart 1979.
- ⁷⁴ Dagelijks bestuur CDA, 5 maart 1979 en 17 maart 1979.
- ⁷⁵ Dagelijks bestuur CDA, 27 en 28 april 1978.
- ⁷⁶ CDA-commissie "Politieke Koers". *Nota betreffende smaak van het beleid en het optreden van kabinet en fractie*, Utrecht, 18 april 1979, passim.
- ⁷⁷ Rapport van de CDA-commissie "Politieke koers", 6.
- ⁷⁸ Rapport van de CDA-commissie "Politieke koers", 4.
- ⁷⁹ Dagelijks bestuur CDA, 27 en 28 april 1979.
- ⁸⁰ Mondeling verslag politiek topberaad CDA, 8 mei 1979, Archief dagelijks bestuur KVP.
- ⁸¹ Dagelijks bestuur CDA, 15 september 1979.
- ⁸² Rapport van de CDA-commissie "Politieke koers".
- ⁸³ *Haagse Post*, 30 mei 1980.
- ⁸⁴ *Haagse Post*, 30 juni 1979.
- ⁸⁵ Dagelijks bestuur CDA, 15 september 1979.
- ⁸⁶ *Nederland en de kernwapens*, 136.
- ⁸⁷ Dagelijks bestuur CDA, 7 december 1979.
- ⁸⁸ *Trouw*, 10 december 1979.
- ⁸⁹ Dagelijks bestuur CDA, 7 december 1979.

- ⁹⁰ *Voor de kernwapens niet bang. IKV-geschrift nr. 7*, Voorburg 1980.
- ⁹¹ *Trouw*, 21 december 1979.
- ⁹² Dagelijks bestuur CDA, 25 januari 1980. Aanvankelijk was deze interventie buiten de notulen gelaten. Het dagelijks bestuur van de KVP schreef naar aanleiding van deze ommissie een woedende brief aan Steenkamp, waarna de fout hersteld werd.
- ⁹³ Toirkens, 53.
- ⁹⁴ *KHA 1980*, 153.
- ⁹⁵ *Haagse Post*, 1 maart 1980.
- ⁹⁶ Toirkens, 404, 405.
- ⁹⁷ *Vrij Nederland*, 5 april 1980.
- ⁹⁸ *Wat wil? wat doet? de werkgroep "Niet Bij Brood Alleen".... en hoe kunt u haar steunen?*, Den Haag 1980. Archief dagelijks bestuur KVP.
- ⁹⁹ Slotwoord H.A.M. Fiolet op het congres in Dronten, 15 maart 1980.
- ¹⁰⁰ *Haagse Post*, 22 maart 1980.
- ¹⁰¹ Brief Goudzwaard aan het bestuur van het CDA, 13 mei 1980. Archief dagelijks bestuur CDA.
- ¹⁰² *Haagse Post*, 30 mei 1980.
- ¹⁰³ Brief Goudzwaard, 13 mei 1980.
- ¹⁰⁴ *De Volkskrant*, 9 juni 1980.
- ¹⁰⁵ Brief Comité Anti-Revolutionaire Christen-Democraten aan het bestuur van het CDA, 7 juli 1980.
- ¹⁰⁶ *Trouw*, 16 juni 1980.
- ¹⁰⁷ *Trouw*, 9 juni 1980.
- ¹⁰⁸ Verslag van de Conference van het CDA d.d. 28 juni 1980 te Noordwijkerhout. Archief dagelijks bestuur CDA.
- ¹⁰⁹ Brief Comité, 7 juli 1980.
- ¹¹⁰ Brief G.J. van der Top aan het dagelijks bestuur van het CDA, 1 juli 1980.
- ¹¹¹ Dagelijks bestuur KVP, 12 juni 1980.
- ¹¹² *KHA 1980*, 824-826.
- ¹¹³ *KHA 1979*, 364.
- ¹¹⁴ *De Gelderlander*,
- ¹¹⁵ Tromp en Witteman, 153.
- ¹¹⁶ Tromp en Witteman, 151.
- ¹¹⁷ Mededeling M. Smits aan de auteur. Van Agt heeft dit ook laten doorschemeren in een interview met *Vrij Nederland*, 29-1-1983.
- ¹¹⁸ *Nederland, let op uw taak, IKV-geschrift nr. 8*, Voorburg 1981, 38.
- ¹¹⁹ *KHA 1981*, 547.
- ¹²⁰ *KHA 1981*, 546.
- ¹²¹ Dittrich, Cohen en Rutgers, 49.
- ¹²² Dittrich, Cohen en Rutgers, 67-68.
- ¹²³ *KHA 1981*, 634.
- ¹²⁴ *Vrij Nederland*, 29 januari 1983.
- ¹²⁵ De verkiezingsstrategie van het CDA, passim.
- ¹²⁶ Ten Berge, 65.
- ¹²⁷ Oostlander 1982, 462.
- ¹²⁸ *De Volkskrant*, 6 juli 1982.
- ¹²⁹ *Trouw*, 17 augustus 1982.
- ¹³⁰ *Het Vrije Volk*, 14 oktober 1982.
- ¹³¹ Van Tijn en Van Weezel beweren dat de CDA-top in het strengste geheim een plan uitwerkt had volgens welk Van Agt na twee jaar premierschap zou opstappen en opgevolgd zou worden door De Koning. De Koning zou weinig zin hebben gehad om partijleider te worden en zou daarom na weer twee jaar opgevolgd worden door Lubbers, die aldus op termijn het partijleiderschap zou verdienen (Van Tijn en Van Weezel, 19). De Koning ontkende tegenover schrijver dezes dat een dergelijk plan bestaan heeft. Volgens hem hebben Lubbers en hij toen de zaak aan de orde kwam in een gesprek onder vier ogen beider plus- en minpunten op een rijtje gezet. Zij zouden daarbij tot de slotsom gekomen zijn dat Lubbers de meest geschikte opvolger van Van Agt was.
- ¹³² *De Volkskrant*, 14 oktober 1980.
- ¹³³ Joustra en Van Venetië, 191.
- ¹³⁴ Van Tijn en Van Weezel, 20.

Noten bij hoofdstuk 5

- ¹ Bremmer 1982.
- ² Weiler.
- ³ Goddijn, Smets en Van Tillo, 1979.
- ⁴ Van Eijk en Niemöller, 178.
- ⁵ Oostlander 1982.
- ⁶ Zie bijvoorbeeld Van Rooy 1983.
- ⁷ Bremmer 1982.
- ⁸ Toirkens, 193.
- ⁹ *De Volkskrant*, 16 december 1982.
- ¹⁰ ANP, 30 augustus 1983: 077.
- ¹¹ *Eindhovens Dagblad*, 15 oktober 1983.
- ¹² *ibidem*.
- ¹³ ANP, 7 december 1983: 011.
- ¹⁴ ANP, 3 december 1983: 259.
- ¹⁵ Bos en Houdijk, 71.

- ¹⁶ Bos en Houdijk, 67.
- ¹⁷ Bos en Houdijk, 68-74.
- ¹⁸ Mededeling M. Smits aan de auteur.
- ¹⁹ Van Holsteijn en Irwin, 76.
- ²⁰ Mededeling M. Smits aan de auteur.
- ²¹ Van Holsteijn en Irwin, 76.
- ²² Van Holsteijn en Irwin, 77.
- ²³ Mededeling J. de Koning aan de auteur.
- ²⁴ Jaarboek Documentatiecentrum Nederlandse Politieke Partijen 1987, 25.
- ²⁵ Van der Eijk en Van Praag jr, 17.
- ²⁶ Van der Eijk en Van Praag jr., 80.
- ²⁷ Luyck en Righart, 171.
- ²⁸ Zielonka-Goci, 129.
- ²⁹ Oostlander, 1986.
- ³⁰ Eversdijk, 303.
- ³¹ Van Gennip, 284.
- ³² Van Gennip, 286-287.
- ³³ *Elsevier*, 17 december 1986.
- ³⁴ *Klop* 1987, 354.
- ³⁵ Rede De Vries op de partijraad van het CDA, 12 november 1988.
- ³⁶ *Oostlander* 1988/4.
- ³⁷ *NRC Handelsblad*, 20 november 1989.
- ³⁸ *De Tijd*, 10 februari 1989.
- ³⁹ *Oostlander* 1988/3, 320.
- ⁴⁰ *De Tijd*, 10 februari 1989.
- ⁴¹ *Elseviers Magazine*, 18 oktober 1986.
- ⁴² *NRC Handelsblad*, 21 november 1986.
- ⁴³ *De Volkskrant*, 29 maart 1987.
- ⁴⁴ *De Groene Amsterdammer*, 12 juni 1991.
- ⁴⁵ *De Tijd*, 24 juni 1988.
- ⁴⁶ *NRC Handelsblad*, 14 oktober 1989.
- ⁴⁷ *De Groene Amsterdammer*, 12 juni 1991.
- ⁴⁸ *Elsevier*, 25 maart 1989.
- ⁴⁹ Anker en Oppenhuis.
- ⁵⁰ *Trouw*, 22 september 1989.
- ⁵¹ *De Volkskrant*, 23 september 1989.
- ⁵² *De Volkskrant*, 20 april 1991.
- ⁵³ Citaat Joop van der Reijden, van 1982 tot en met 1986 staatssecretaris van Volksgezondheid onder Brinkman, *De Tijd*, 20 april 1990.
- ⁵⁴ *De Volkskrant*, 20 april 1991; *De Tijd*, 20 april 1990.
- ⁵⁵ *Trouw*, 2 december 1989.
- ⁵⁶ Democratie vraagt om CDA met duidelijk profiel, 254.
- ⁵⁷ *De Volkskrant*, 4 november 1991.